

вказується місце їх виявлення. Копія протоколу обшуку вручається під розписку керівнику органу, присутнього при виробництві обшуку.

Зокрема, допустимо проведення обшуку за місцем проживання потерпілого. Враховуючи процесуальне і посадове становище потерпілого, істотну допомогу при відшукуванні записок або листів з погрозами на його адресу можуть надати близькі. При обшуку за місцем проживання потерпілого слідчий вживає заходів до того, щоб не були оголошені виявлені в ході обшуку обставини приватного життя особи, особиста та сімейна таємниця, а також обставини приватного життя інших осіб.

Проведення обшуку у підозрюваного здійснюється з метою виявлення знарядь злочину та інших предметів (речей з плямами крові, слідів пострілу). Крім цього, підлягають вилученню предмети, заборонені до обігу, незалежно від того, відносяться вони до справи чи ні (вогнепальна зброя, наркотики тощо). Крім цього, як самим підозрюваним, так і його близькими може здійснюватися протидія встановленню процесуально значущої інформації.

Результати проведеного обшуку можуть мати велике значення для отримання додаткових доказів по кримінальному провадженню. Тому проведення обшуку повинно здійснюватися суворо в рамках закону.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.10.2019).

Одержано 20.10.2019

УДК 343.9

Кристина Геннадіївна ДІКЕВИЧ,

*судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень,
технічного дослідження документів та обліку
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ

Експертно-профілактична діяльність є суспільно значущим елементом, так як при належній реалізації здатна запобігати скоєнню злочинів. Але на теперішній час теорії експертної профілактики

приділяється недостатньо уваги з боку дослідників науки. При цьому під час вирішення проблем правового регулювання експертно-профілактична робота в цілому може значно підвищити рівень роботи правоохоронної системи.

Можна виокремити дві форми профілактичної діяльності експертно-криміналістичних установ: процесуальну і непроцесуальну. До процесуальної форми профілактичної діяльності співробітників експертних установ відносять участь експерта у слідчих діях як спеціаліста, а також участь в огляді місця події та відтворенні обстановки та обставин події. Консультації спеціаліста щодо припинення злочинів іноді можуть надаватися спеціалістом в процесі проведення оперативно-розшукових заходів (наприклад, рекомендації щодо фотографування оперативним шляхом безтоварних документів) [1, с. 148].

Основною особливістю участі судового експерта у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях є те, що мета такої участі обмежується, підпорядковується та визначається завданнями експертизи, проведення якої доручено даному експерту. З цього випливають інші характерні риси участі експерта у процесуальних діях. Судовий експерт, на відміну від спеціаліста, є самостійним суб'єктом кримінального провадження, наділеним процесуальною самостійністю під час проведення процесуальних дій. Тому, беручи участь у слідчих (розшукових) діях, експерт керується власним переконанням, виходячи із завдань дорученої йому експертизи, а тому діє на власний розсуд, не обмежений думкою інших учасників, у тому числі слідчого. Важливим моментом є і те, що виходячи з профілактичної діяльності процесуальних суб'єктів, перш за все, слідчого та експерта, формуються закономірності, які проявляються в їх взаємодії, завдяки якій відбувається взаємне збагачення новими знаннями. Експерт, виконуючи функцію помічника-консультанта з метою отримання якомога більшої інформації слідчим про місце події чи речей, які розташовано чи знайдено під час огляду, надає інформацію про найбільш оптимальні способи її огляду, виявлення, опису (фіксації) та вилучення, а також надає інформацію про можливі експертизи, які слід назначити слідчому, формулює доцільні питання, які слід ставити перед експертом для отримання найбільш дієвого результату [2, с. 94].

Непроцесуальна форма експертної профілактики має істотне значення для оптимізації судово-експертної діяльності та включає в себе аналіз та узагальнення судово-експертної практики з метою підготовки профілактичних рекомендацій.

В цілому можна виділити такі стадії профілактичної діяльності:

1) виявлення і аналіз обставин, що сприяли скоєнню злочину;

2) розробка профілактичних заходів та пропозиції по вдосконаленню вже існуючих;

3) впровадження розроблених заходів у практичну діяльність.

Таким чином, судово-експертна профілактика може проводитись шляхом вказівки на обставини, що сприяли вчиненню злочину (правопорушення), у висновку експерта, складання повідомлення експерта про обставини, що сприяли вчиненню злочину (правопорушення), або профілактичної рекомендації; складання повідомлення компетентним органам про виявлені в результаті узагальнень практики і (або) наукових досліджень обставин, що сприяли вчиненню злочину (правопорушення), і можливі заходи щодо їх усунення, а також (або) участі експерта у правовій пропаганді.

Отже, в першу чергу значимість експертної профілактики полягає у виявленні обставин, що сприяли вчиненню злочинів, а також у виробленні профілактичних заходів у вигляді пропозицій і рекомендацій, спрямованих на запобігання злочинам. В окремих випадках саме використання спеціальних знань дозволяє встановити причини і умови, що сприяли вчиненню злочинів. Експертна профілактика, будучи однією з підсистем криміналістичної превенції, активно сприяє реалізації загальнодержавного завдання попередження злочинності.

Рівень взаємодії з ініціатором і організатором проведення експертного дослідження впливає на ефективність профілактичної діяльності, так як компетенція експерта не дозволяє запустити і реалізувати механізм профілактичних заходів, експерт компетентний лише виробити пропозиції, реалізація яких, у багатьох випадках, залежить від рішення інших посадових осіб, наприклад, слідчого. При цьому пропозиції повинні ґрунтуватися тільки на встановлених в рамках експертного дослідження фактичних даних, при необхідності підтверджених результатами експертних експериментів; бути економічно обґрунтованими, реально здійсненими на даному рівні розвитку науки і техніки. Наочність, обґрунтованість запропонованих заходів підвищує наявність відповідної детальної інформації, схем, креслень, фотознімків, іншого ілюстративного матеріалу.

Список бібліографічних посилань: 1. Гуріна Д. П. Експертна профілактика: форми реалізації та способи фіксації. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 146–151. 2. Азаров Ю. І., Рафальський Є. О. Особливості взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) на початковому етапі досудового розслідування. *Юридична наука*. 2014. № 10. С. 87–96.

Одержано 12.10.2019